

نقش میانجی تاب‌آوری در رابطه بین خودپنداره و عواطف منفی در دانشجویان

The mediating role of resilience in the relationship between self-concept and negative affect in students

Dr. Abdolnaser Javan Mojarad

Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Literature and Humanities, University of Guilan, Rasht, Iran.
javanmojarad24@gmail.com

دکتر عبدالناصر جوان مجرد

استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.

Abstract

The present study was conducted to determine the mediating role of resilience in the relationship between self-concept and negative emotions in students. The descriptive-correlation research method was structural equation modeling. The research's statistical population was all the University of Guilan students in 2023, from which 240 people were selected as a sample using the available sampling method. Data collection using Connor and Davidson Resilience Scale (CD-RISC; Connor and Davidson, 2023), Self-Concept Questionnaire (SCQ; Saraswat, 1984), and Positive and Negative Affect Schedule (PANAS, Thompson, 2007) Done. The results of structural equation modeling showed that the proposed model had a good fit. The results showed that self-concept has a negative and significant direct effect on negative emotions; Another result showed that self-concept has a positive and significant direct effect on resilience; Also, the direct effect of resilience on negative emotions was significant ($P<0.05$). The results of the bootstrap test showed that resilience has a mediating role between self-concept and negative emotions ($P<0.05$). The results of this study indicate that resilience mediates the relationship between self-concept and negative emotions, in other words, a developed self-concept can reduce the amount of negative emotions in students due to the promotion of resilience.

Keywords: resilience, self-concept, negative emotions.

چکیده

مطالعه حاضر با هدف تعیین نقش میانجی تاب‌آوری در رابطه بین خودپنداره و عواطف منفی در دانشجویان انجام شد. روش پژوهش توصیفی-همبستگی از نوع مدل‌یابی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری پژوهش تمامی دانشجویان دانشگاه گیلان در سال ۱۴۰۲ بودند که از بین آن‌ها به روش نمونه‌گیری دردسترس ۲۴۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از مقیاس تاب‌آوری کانر و دیویدسون (CD-RISC؛ کانر و دیویدسون، ۲۰۲۳)، پرسشنامه خودپنداره (SCQ؛ ساراسوت، ۱۹۸۴) و فهرست عواطف مثبت و منفی (PANAS، تامپسون، ۲۰۰۷) انجام شد. نتایج حاصل از مدل‌یابی معادلات ساختاری نشان داد که مدل پیشنهادی از برازش مطلوب برخوردار بوده است. نتایج نشان داد که خودپنداره به‌طور منفی و معنادار بر عواطف منفی اثر مستقیم دارد؛ نتیجه دیگر نشان داد خودپنداره به‌طور مثبت و معنادار بر تاب‌آوری اثر مستقیم دارد؛ همچنین اثر مستقیم تاب‌آوری بر عواطف منفی معنادار بود ($P<0.05$). نتایج آزمون بوت استرپ نشان داد که تاب‌آوری بین خودپنداره و عواطف منفی نقش میانجی دارد ($P<0.05$). نتایج این مطالعه حاکی از آن بود که تاب‌آوری رابطه بین خودپنداره و عواطف منفی را میانجی‌گیری می‌کند، به عبارت دیگر خودپنداره رشد یافته می‌تواند به سبب ارتقاء تاب‌آوری، میزان عواطف منفی را در دانشجویان کاهش دهد.

واژه‌های کلیدی: تاب‌آوری، خودپنداره، عواطف منفی.</

بالقوه بر کیفیت روابط بین فردی و حتی تصمیم به ترک تحصیل تأثیر بگذارد (تیندال^۱ و همکاران، ۲۰۲۱). عاطفه منفی، به تجربه ذهنی گروهی از حالات عاطفی منفی مانند اضطراب، افسردگی، استرس، غم، نگرانی، گناه، شرم، خشم و حسادت اشاره دارد (کاهوسی^۲، ۲۰۲۳). مطالعات نشان می‌دهند که عوامل روانشناختی متنوعی بر عواطف منفی تأثیرگذار هستند. نظریه خودمختاری^۳ اعتقاد بر این دارد که باورهای افراد در مورد خود می‌تواند تعیین کننده‌های قدرتمندی برای افکار، احساسات و اعمال آن‌ها باشد (مارتلا^۴ و همکاران، ۲۰۲۳). بر اساس تحقیقات، دیدگاه‌های منفی نسبت به خود (سطح پایین شفافیت خودپنداره) در قلب بسیاری از اختلالات قرار دارند (کرون^۵ و همکاران، ۲۰۲۲). وضوح خودپنداره، که یک عامل حیاتی برای سلامت روانی است، به وضعیتی اشاره دارد که باورهای خود به وضوح و با اطمینان تعریف می‌شوند (کرو^۶ و همکاران، ۲۰۲۰). خودپنداره را می‌توان مجموعه‌ای از باورها تعریف کرد که فرد در یک لحظه در مورد خود دارد و تأثیر قابل توجهی بر عواطف مثبت یا منفی دارد (دنچه-زامورانو^۷ و همکاران، ۲۰۲۳). در همین راستا نتایج مطالعات پیشین دلالت بر این دارند که خودپنداره نقش موثری بر تجربه عواطف منفی و مثبت دارد (شوارز^۸ و همکاران، ۲۰۱۵؛ ژانگ^۹ و همکاران، ۲۰۲۲). مطالعات نشان می‌دهند که خودپنداره شفاف نقش موثری بر افزایش تاب‌آوری دارد (وارشنی و وارشنی^{۱۰}، ۲۰۲۳؛ یانگ^{۱۱} و همکاران، ۲۰۲۱)؛ همچنین تاب‌آوری نیز نقش موثری بر کاهش تجربه عواطف منفی ایفا می‌کند (شی^{۱۲} و همکاران، ۲۰۲۳؛ فردریکسون^{۱۳} و همکاران، ۲۰۰۳). مطالعات دلالت بر این دارند، آن دسته از افرادی که دارای یک خودپنداره مثبت (عزت نفس+ شایستگی خود) هستند، تاب‌آوری بیشتری را منعکس می‌کنند (هکتانیر^{۱۴} و همکاران، ۲۰۲۱). تاب‌آوری ظرفیت انعطاف‌پذیر و سازگار ماندن در هنگام مواجهه با چالش‌های زندگی است. این شامل آسیب‌های روانی و قدرت پایداری است که می‌تواند از مبارزه با سختی‌ها حاصل شود. برخی از مطالعات دلالت بر این دارند که افراد تاب‌آور، شادکامی بالاتری نسبت به دیگران و از خودپنداره بالایی برخوردارند (گارسیا-مانتیز^{۱۵} و همکاران، ۲۰۲۲). همچنین افراد با سطوح بالاتر تاب‌آوری، سطوح پایینی از مشکلات عاطفی و رفتاری از جمله افسردگی، اضطراب و استرس را تجربه می‌کنند (ریهم^{۱۶} و همکاران، ۲۰۲۱). تاب‌آوری یک عامل محافظتی در برابر ایجاد علائم روانپزشکی است که به عنوان یک واسطه در رابطه بین عوامل خطر و آسیب‌شناسی روانی عمل می‌کند. عوامل محافظتی نقش مهمی در خطر ابتلا به اختلالات روانی در فرد ایفا می‌کنند و تاب‌آوری یکی از عوامل کلیدی محافظتی در سلامت روان است. علاوه بر این، تاب‌آوری در برابر پیامدهای روان‌شناختی منفی محافظت می‌کند و مشخص شده است که یک عامل حفاظتی ضروری برای پاسخ‌های انطباقی در طول موقعیت‌های استرس‌زا است (لارا-کابرا^{۱۷} و همکاران، ۲۰۲۱).

مداخلات می تواند به افراد کمک کند تا یک خودپنداره مثبت ایجاد کنند، تاب آوری خود را تقویت کنند و در نهایت تأثیر عواطف منفی را کاهش دهند. این دانش می تواند به ویژه در محیط های درمانی، برنامه های آموزشی یا سایر زمینه هایی که ارتقای بهزیستی عاطفی در اولویت است، ارزشمند باشد. اگرچه مطالعات قبلی شواهدی را نشان می دهد که خودپنداره به طور قابل توجهی با عواطف منفی مرتبط است، اما مکانیسم های زیربنایی رابطه بین خودپنداره و عواطف منفی به طور کامل مورد بحث قرار نگرفته است. بر این اساس پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش میانجی تاب آوری در رابطه بین خودپنداره و عواطف منفی در دانشجویان انجام شد.

روش

روش پژوهش حاضر توصیفی-همبستگی از نوع مدل یابی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانشجویان دانشگاه گیلان در سال ۱۴۰۲ بود که از بین آن ها به روش نمونه گیری در دسترس ۲۴۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. حجم نمونه در این مطالعه بر اساس فرمول پیشنهادی کلاین^۱ (۲۰۱۱) برای پژوهش های مدل یابی معادلات ساختاری محاسبه شد. دامنه سنی ۱۸ الی ۳۴ سال (اوایل بزرگسالی^۲)، عدم سابقه مشروطی در طول دوران تحصیلی، عدم سابقه تجربه تروما در طول شش ماه گذشته (تجربه سوگ و خشونت)، بستری شدن در بیمارستان در طول شش ماه گذشته و عدم مصرف داروهای روان پزشکی در طول شش ماه گذشته به عنوان معیارهای ورود در نظر گرفته شد. همچنین عدم پاسخ به حداکثر ۱۰ درصد سوالات کل پرسشنامه ها به عنوان معیار خروج در نظر گرفته شد. نمونه گیری به صورت آنلاین با استفاده از فرم نظرسنجی پرس لاین انجام شد؛ سوالات مربوط به معیارهای ورود، فرم رضایت آگاهانه و سوالات پرسشنامه به همراه راهنمای پاسخ به سوالات در سامانه پرس لاین طراحی و لینک آن از طریق گروه های مجازی دانشجویی (واتس آپ و تلگرام) در اختیار دانشجویان دانشکده های ادبیات و علوم انسانی، فنی و علوم کشاورزی قرار داده شد؛ نمونه گیری تا دستیابی به نمونه مورد نظر ادامه داده شد. همه دانشجویان قبل از پاسخ به سوالات فرم رضایت آگاهانه را تایید کردند؛ در فرم رضایت آگاهانه اهداف پژوهش شرح داده شده بود و همه دانشجویان به صورت اختیاری در این مطالعه مشارکت داشتند. به منظور حفظ رازداری از دانشجویان اطلاعات هویتی دریافت نشد و تکمیل پرسشنامه ها هیچ ضرر جسمی و روانی برای آن ها به همراه نداشت. تحلیل داده ها در نرم افزارهای SPSS نسخه ۲۲ و Amos نسخه ۲۴ با استفاده از مدل یابی معادلات ساختاری و روش بوت استرپ انجام شد.

ابزار سنجش

مقیاس تاب آوری کانر و دیویدسون (CD-RISC):^۳ این مقیاس توسط کانر و دیویدسون^۴ (۲۰۰۳) طراحی شد و شامل ۲۵ آیتم است و در مقیاس پنج درجه ای لیکرت از ۰ تا ۴ به صورت اصلا درست نیست (۰)، به ندرت درست است (۱)، گاهی اوقات درست است (۲)، اغلب درست است (۳) و تقریباً در همه اوقات درست است (۴) ارزیابی می شود؛ بنابراین دامنه نمرات بین ۰ تا ۱۰۰ قرار می گیرد و نمرات بالاتر نشان دهنده تاب آوری بالاتر است. یو^{۵</}

The mediating role of resilience in the relationship between self-concept and negative affect in students

ارزیابی می‌کنند که گزینه ۱ «خیلی شبیه من نیست» و گزینه ۵ «در مورد من بسیار صادق است»؛ نمره بالاتر نشان‌دهنده ادراک بالای خودپنداره است، دامنه نمرات در این پرسشنامه بین ۴۸ الی ۲۴۰ است. روایی این آزمون به روش تحلیل عاملی اکتشافی بررسی و شش عامل جسمانی، اجتماعی، خلق و خو، تحصیلی، اخلاقی و هوشی شناسایی شدند که ۶۵ درصد واریانس را تبیین کردند؛ همچنین همسانی درونی با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۷۷ گزارش شده است (باراتی و سرودوی، ۲۰۱۶). در ایران صدقی و همکاران (۱۴۰۱) روایی این پرسشنامه را به روش محتوایی بر اساس نظر پنج متخصص روانشناسی به روش کیفی مطلوب گزارش کردند و ضریب روایی همگرایی آن با پرسشنامه خودکارآمدی ۰/۴۳ بود؛ همچنین همسانی درونی با استفاده از آلفای کرونباخ را ۰/۷۷ محاسبه کردند. در پژوهش حاضر نیز همسانی درونی با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۷۲ محاسبه شد.

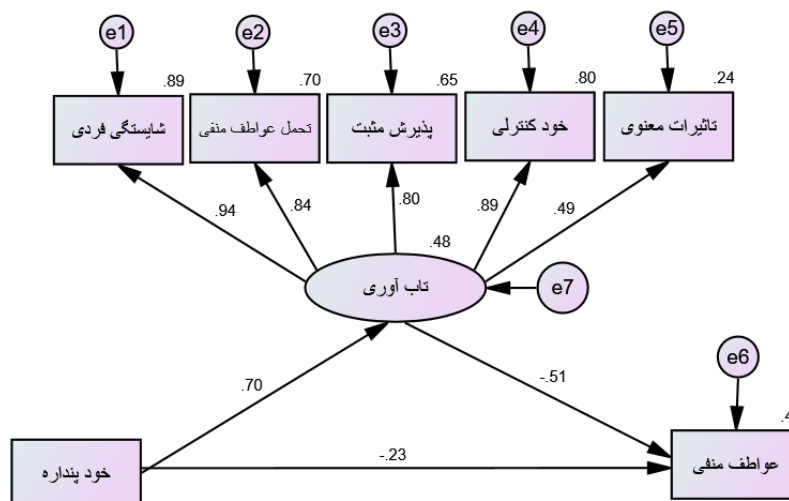
فهرست عواطف مثبت و منفی (PANAS): این پرسشنامه شامل ۲۰ سوال است که ده سوال آن مربوط به عواطف مثبت و ده سوال آن مربوط به عواطف منفی است که توسط تامپسون^۲ (۲۰۰۷) طراحی شده است. نمره‌گذاری این پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت پنج درجه‌ای از بسیار کم (نمره ۱) تا بسیار زیاد (نمره ۵) می‌باشد، دامنه نمرات در هر زیرمقیاس بین ۱۰ الی ۵۰ است و نمرات بیشتر نشان‌دهنده تجربه بیشتر عواطف مثبت و منفی است. روایی این پرسشنامه به روش تحلیل عاملی اکتشافی بررسی شد، این پرسشنامه با دو عامل شناسایی و تایید شد که همه سوالات بار عاملی بیش از ۰/۳۰ داشتند؛ پایایی به روش بازآزمایی در ۱۶۳ نفر با فاصله دو هفته ۰/۸۲ محاسبه شد (تامپسون، ۲۰۰۷). در پژوهش ایران روایی همگرایی عواطف منفی با پرسشنامه اضطراب ۰/۵۲ محاسبه شد و همسانی درونی با استفاده از آلفای کرونباخ برای این دو زیرمقیاس ۰/۸۷ گزارش شده است (بخشی پور رودسری و دژکام، ۱۳۸۴). در پژوهش حاضر از زیرمقیاس عاطفه منفی استفاده شد و همسانی درونی با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۱ محاسبه شد.

یافته ها

۲۴۰ نفر در این پژوهش حاضر مشارکت داشتند، اما جهت نرمال‌سازی توزیع داده‌ها و شناسایی داده‌های پرت، تحلیل نهایی بر روی ۲۲۱ نفر انجام شد. دانشجویان در میانگین و انحراف معیار سنی $21/78 \pm 3/33$ سال قرار داشتند. ۱۶۲ نفر (۷۳/۳۰ درصد) دختر و ۵۹ نفر (۲۶/۶۹ درصد) پسر بودند. ۱۷۴ نفر (۷۸/۷۳ درصد) مقطع کارشناسی و ۴۷ نفر (۲۱/۲۶ درصد) مقطع کارشناسی ارشد بودند. ۹۷ نفر (۴۳/۸۹ درصد) از دانشکده ادبیات و علوم انسانی، ۷۵ نفر (۳۳/۹۳ درصد) از دانشکده فنی مهندسی و ۴۹ نفر (۲۲/۱۷ درصد) از دانشکده علوم کشاورزی بودند. در جدول ۱ اطلاعات توصیفی متغیرها و روابط بین آن‌ها گزارش شده است.

جدول ۱: یافته‌های توصیفی و ضرایب همبستگی بین

طبیعی در نظر گرفته می‌شوند. نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون در جدول ۱ نشان می‌دهد که عواطف منفی با خودپنداره ($r=0/58$) و تاب‌آوری ($r=-0/65$) همبستگی منفی و معنادار دارد؛ همچنین بین تاب‌آوری و خودپنداره ($r=0/67$) همبستگی مثبت و معنادار وجود دارد ($P<0/05$). پیش از اجرای مدل معادلات ساختاری نقش میانجی تاب‌آوری در رابطه بین خودپنداره و عواطف منفی در دانشجویان دو پیش‌فرض استقلال خطاها و عدم هم‌خطی چندگانه بررسی شد، نتایج نشان داد که این دو پیش‌فرض مطلوب می‌باشند و می‌توان از مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده کرد. در شکل ۱ مدل معادلات ساختاری در حالت استاندارد ارائه شده است.

شکل ۱: مدل مفهومی پژوهش

نتایج ضرایب مسیر در شکل ۱ بیانگر این است که مدل پیشنهادی در مجموع ۴۷٪ از واریانس عواطف منفی را در دانشجویان پیش‌بینی می‌کند. در ادامه در جدول ۲ نتایج اثرات مستقیم در مدل ارائه شده است.

جدول ۲: ضرایب مسیر مستقیم و معناداری مسیرهای مدل

متغیر برون‌داد ← متغیر درون‌داد	ضریب استاندارد	خطای استاندارد	مقدار t	دامنه پایین	دامنه بالا	سطح معناداری
خودپنداره ← عواطف منفی	-۰/۲۳	۰/۰۹	-۳/۲۴	-۰/۴۰	-۰/۰۶	۰/۰۱
خودپنداره ← تاب‌آوری	۰/۷۰	۰/۰۴	۱۳/۱۹	۰/۶۱	۰/۷۷	۰/۰۱
تاب‌آوری ← عواطف منفی	-۰/۵۱	۰/۰۹	-۶/۸۷	-۰/۶۷	-۰/۳۵	۰/۰۱

نتایج نشان داد خودپنداره به‌طور منفی و معنادار ($\beta=-0/23$

نتایج آزمون بوت استرپ نشان داد که تاب‌آوری بین خودپنداره و عواطف منفی ($\beta = -0.35$, $P = 0.01$) نقش میانجی دارد ($P < 0.05$). در جدول ۴ شاخص‌های برازش ارائه شده است.

جدول ۴: شاخص‌های برازش حاصل از مدل‌یابی معادلات ساختاری

شاخص‌های برازش	CMIN	CMIN/DF	CFI	GFI	AGFI	TLI	IFI	NFI	RMSEA
مدل پژوهش	۲۳/۴۱	۱/۸۰	۰/۹۹	۰/۹۸	۰/۹۶	۰/۹۹	۰/۹۷	۰/۹۷	۰/۰۶
معیار تصمیم	$P > 0.05$	< 5	> 0.9	> 0.9	> 0.9	> 0.9	> 0.9	> 0.9	< 0.08

نتایج جدول ۴ نشان داد، شاخص‌های برازندگی حاصل از مدل‌یابی معادلات ساختاری مدل مفهومی پژوهش از برازش مطلوب مدل پژوهشی با داده‌های گردآوری شده حمایت می‌کنند ($\chi^2/df = 1/80$, $CFI = 0.99$, $GFI = 0.98$, $AGFI = 0.96$, $TLI = 0.99$, $IFI = 0.97$, $NFI = 0.97$ و $RMSEA = 0.06$), بر این اساس می‌توان گفت که مدل پیشنهادی از برازش مطلوب برخوردار است.

بحث و نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر با هدف تعیین نقش میانجی تاب‌آوری در رابطه بین خودپنداره و عواطف منفی در دانشجویان انجام شد. اولین نتیجه نشان داد که خودپنداره رابطه معکوس با عواطف دارد؛ در واقع افزایش نمره در خودپنداره با کاهش عواطف منفی همراه است، در این زمینه نتیجه حاضر با مطالعات شوارز و همکاران (۲۰۱۵) و ژانگ و همکاران (۲۰۲۲) همسو بود. شوارز و همکاران (۲۰۱۵) در مطالعه خود نشان دادند که افراد با خودپنداره مثبت نمرات بیشتری در خلق مثبت تر و عزت نفس داشتند. در تبیین می‌توان گفت افرادی که دیدگاه روشن، سریع و پایداری نسبت به خود دارند، بهتر می‌توانند تجربیات زندگی خود را معنا کنند، کمتر در برابر عواطف منفی موقعیت‌های چالش‌برانگیز آسیب‌پذیر هستند و به‌طور مداوم نیازها و خواسته‌های خود را در تعاملات بین فردی بیان می‌کنند (راجان-رانکین^۱، ۲۰۱۴). در تبیین دیگر می‌توان گفت که خودپنداره احساس هویت و هدف فرد را در بر می‌گیرد. وقتی دانشجویان درک روشنی از اینکه چه کسی هستند، ارزش‌ها و اهدافشان داشته باشند، به احتمال زیاد در زندگی

استرس و ناملایمات با کاهش تأثیر منفی رویدادهای مرتبط با استرس محافظت کند (ژانگ^۱ و همکاران، ۲۰۲۳). در مواجهه با موقعیت‌های استرس‌زا، دانشجویان با سطح بالایی از تاب‌آوری روان‌شناختی می‌توانند به طور فعال از نیروی روان‌شناختی درونی و بسیاری از عوامل مساعد بالقوه برای تنظیم شناخت خود، بهبود احساسات منفی و کاهش درجه پریشانی روانی استفاده کنند.

نتیجه نهایی این مطالعه نشان داد که تاب‌آوری بین خودپنداره و عواطف منفی نقش میانجی دارد؛ در واقع تاب‌آوری یک مکانیسم زیربنایی در رابطه بین خودپنداره و عواطف منفی است؛ در این راستا نتیجه حاضر با مطالعه ژانگ و همکاران (۲۰۲۲) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت خودپنداره بر خودکارآمدی تأثیر می‌گذارد که به باور فرد به توانایی خود برای غلبه بر چالش‌ها و دستیابی به اهدافش اشاره دارد. زمانی که افراد خودپنداره مثبتی داشته باشند و خود را شایسته و توانا بدانند، احتمال بیشتری دارد که سطوح بالاتری از خودکارآمدی را نشان دهند. این به نوبه خود، تاب‌آوری آن‌ها را افزایش می‌دهد، زیرا احتمال بیشتری دارد که با اطمینان و پشتکار به موانع نزدیک شوند. با باور به توانایی خود در غلبه بر مشکلات، افراد می‌توانند عواطف منفی مانند شک به خود و ترس از شکست را کاهش دهند (وارشنی و وارشنی، ۲۰۲۳). در تبیین دیگر می‌توان اینگونه بیان کرد که خودپنداره بر انتخاب راهبردهای مقابله‌ای تأثیر می‌گذارد که دانشجویان در مواجهه با چالش‌ها یا عوامل استرس‌زا به کار می‌گیرند. افرادی که دارای خودپنداره مثبت هستند، تمایل دارند تا در راهبردهای مقابله‌ای انطباقی، مانند حل مسئله، جستجوی حمایت اجتماعی، یا چارچوب بندی مجدد موقعیت‌های منفی شرکت کنند. این استراتژی‌ها می‌توانند با ارائه ابزارهای مؤثر برای مدیریت استرس و تنظیم هیجان‌های افراد، تاب‌آوری را افزایش دهند. با استفاده از این استراتژی‌ها، افراد می‌توانند تأثیر عواطف منفی را کاهش دهند و در زمان‌های سخت دیدگاه مثبت‌تری داشته باشند (طیب‌نیا، ۲۰۲۰).

از یافته‌های این مطالعه می‌توان نتیجه گرفت که خودپنداره شفاف می‌توان نقش مؤثری بر کاهش عواطف منفی در دانشجویان داشته باشد؛ همچنین نتیجه قابل توجه این مطالعه نشان داد که تاب‌آوری بین خودپنداره و عواطف منفی نقش میانجی دارد؛ در واقع تاب‌آوری یکی از مکانیسم‌های زیربنایی رابطه بین خودپنداره و عواطف منفی است. نمونه‌گیری در دسترس و عدم تعدیل نقش متغیرهای جمعیت-شناختی در مدل معادلات ساختاری از محدودیت‌های این مطالعه بود؛ پیشنهاد می‌شود که در مطالعات آینده از روش‌های نمونه‌گیری تصادفی استفاده شود و در مطالعات آینده از مدل‌های میانجی تعدیل شده جهت تعدیل متغیرهای جمعیت‌شناختی در مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده شود. در حوزه کاربردی تدوین و اجرای برنامه‌های آموزشی با تمرکز بر بهبود خودپنداره و تاب‌آوری توجه شود.

منابع

- بخشی پورودسری، ع. و دژکام، م. (۱۳۸۴). تحلیل عاملی تاییدی مقیاس عاطفه مثبت و منفی. *مجله روانشناسی*، ۹(۴)، ۳

The mediating role of resilience in the relationship between self-concept and negative affect in students

- Elliott, T. R., Perrin, P. B., Powers, M. B., Duffeck, D., & Warren, A. M. (2023). Resilience and Distress among Individuals with Chronic Health Conditions During the Initial Wave of the COVID-19 Pandemic. *Journal of Affective Disorders Reports*, 100710. <https://doi.org/10.1016/j.jadr.2023.100710>
- Fredrickson, B. L., Tugade, M. M., Waugh, C. E., & Larkin, G. R. (2003). What good are positive emotions in crisis? A prospective study of resilience and emotions following the terrorist attacks on the United States on September 11th, 2001. *Journal of personality and social psychology*, 84(2), 365. <https://psycnet.apa.org/buy/2003-01140-011>
- García-Martínez, I., Augusto-Landa, J. M., Quijano-López, R., & León, S. P. (2022). Self-concept as a mediator of the relation between university students' resilience and academic achievement. *Frontiers in Psychology*, 12, 747168. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.747168>
- Hair, J., Black, W. C., Babin, B. J. & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis (7th ed.)*. Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Educational International.
- Haktanir, A., Watson, J. C., Ermis-Demirtas, H., Karaman, M. A., Freeman, P. D., Kumaran, A., & Streeter, A. (2021). Resilience, academic self-concept, and college adjustment among first-year students. *Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice*, 23(1), 161-178. <https://doi.org/10.1177/1521025118810666>
- Kahveci, H. (2023). The Positive and Negative Effects of Teacher Attitudes and Behaviors on Student Progress. *Journal of Pedagogical Research*, 7(1), 290-306. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1380987>
- Kawamoto, T. (2020). The moderating role of attachment style on the relationship between self-concept clarity and self-esteem. *Personality and Individual Differences*, 152, 109604. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0191886919305367>
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling (3th ed.)*. Guilford publications. <https://psycnet.apa.org/record/2010-18801-000>
- Krol, S. A., Thériault, R., Olson, J. A., Raz, A., & Bartz, J. A. (2020). Self-concept clarity and the bodily self: Malleability across modalities. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 46(5), 808-820. <https://doi.org/10.1177/0146167219879126>
- Lara-Cabrera, M. L., Betancort, M., Muñoz-Rubilar, C. A., Rodríguez Novo, N., & De las Cuevas, C. (2021). The mediating role of resilience in the relationship between perceived stress and mental health. *International journal of environmental*